losser te maken of tegen de Synodale besluiten in te gaan. Men wil den band met de Kerken in het vaderland zoo hartelijk mogelijk aanhouden. Maar tegelijk was er de ernstige wil om met aanpassing aan de eigenaardige toestanden in Nederlandsch Indië, het kerkelijk leven daar tot krachtige ontwikkeling en steeds rijker ontplooiing te brengen.

Indien dit de geest is, die deze Kerken bezielt, dan is er metterdaad van de toekomst dezer Kerken veel te wachten. We heeten deze nieuwgevormde Classis daarom hartelijk welkom en hopen, dat zij tot rijken zegen voor Indië moge zijn.

Onesiforusbank.

In het pas verschenen halfjaarlijksche verslag van de Onesiforusbank deelt de directie mede, dat haar arbeid in de goede richting voortgaat. Steeds meer komen aanvragen in van kerken, scholen, stichtingen van barmhartigheid enz. die bij deze Bank om steun komen vragen. Vooral echter komen deze aanvragen om een voorschot van de besturen der Christelijke scholen, die nu de wettelijke gelijkstelling van het openbaar en christelijk onderwijs hare verwezenlijking nabij komt, den moed hebben gegrepen om tot uitbreiding of tot nieuwen bouw over te gaan.

De Directie zit echter voor de moeilijkheid, dat zij aan al deze aanvragen niet kan voldoen, omdat zij nog niet over genoeg kapitaal beschikt. Zij dringt er daarom op aan, dat degenen die geld te beleggen hebben, dit doen in hare aandeelen en obligaties. Er is metterdaad geen beter en ook geen zekerder geldbelegging dan deze. Maar al te veel belegt ons Christenvolk zijn geld nog in Staatspapieren, wier waarde vooral nu zeer twijfelachtig is. Men denke slechts aan de Russische staatspapieren, die zoo secuur heetten te zijn en geen cent rente opleveren. Wie zijn geld belegt in deze Bank, is niet alleen van een behoorlijke rente zeker, maar helpt tegelijk onze Kerken en Scholen.

Fietsen naar de kerk.

Men vraagt ons, of het geoorloofd is voor degenen, die ver van het Kerkgebouw afwonen, om zich op Zondag per fiets naar de Kerk te begeven.

Het schijnt, dat op sommige plaatsen hierop captie wordt gemaakt.

We begrijpen dat niet.

Gods Woord gebiedt toch nergens, dat op Zondag de fietsen rust moeten genieten.

De rustdag is ingesteld voor den *mensch*, niet voor machines en werktuigen.

En is het dan niet al te dwaas, dat op den Zondag de mensch zou moeten arbeiden en zich vermoeien door een lange wandeling om naar de Kerk te gaan, en dat de fiets, een dood werktuig, rust zou moeten genieten?

Prof. Visscher sprak op de studentenbijeenkomst van een »zuur Christendom«. De uitdrukking is niet fraai, maar is een Christendom, dat over zulke dingen valt en daarvan gewichtige quaesties maakt, niet metterdaad op weg een zuur Christendom te worden?

Of wil men liever een woord van Christus zelf, lijkt dan een dergelijke vraag niet wonderwel op wat Christus aan de Pharizeën verwijt, dat zij de mug uitzijgen en den kemel doorzwelgen?

Het fietsen naar de Kerk is niet alleen een volkomen geoorloofd iets, maar het dient in niet geringe mate om de *ware* Sabbats-heiliging te bevorderen, vooral op onze dorpen.

Menigeen, die op grooten afstand van de Kerk woont en wanneer hij loopen moet, ligt in de verleiding komt, om slechts eenmaal ter predikatie te gaan, kan nu, per fiets, zonder eenige vermoeienis tweemaal ter Kerk gaan.

En wat nog meer zegt, menigeen, die slecht ter been is, zoodat de verre wandeling hem te moeilijk zou vallen, kan door een fiets te gebruiken met de gemeente opgaan naar 's Heeren Huis.

Terwijl eindelijk als derde voordeel er wel op mag worden gewezen, dat waar anders de vermoeienis van de verre wandeling licht ten gevolge heeft, dat men in de Kerk inslaapt, juist het gaan per fiets naar de Kerk dit gevaar voorkomt.

Het is dan ook een feit, dat sinds het fietsen zoo algemeen geworden is, de Kerk, vooral op onze dorpen, veel drukker bezocht wordt en de aandacht onder de predikatie er bij gewonnen heeft.

Menige verstandige Kerkeraad heeft dan ook gezorgd, dat bij het kerkgebouw een afzonderlijke gelegenheid werd ingericht om deze fietsen te stallen. Er spreekt daaruit meer wijsheid, dan door allerlei strenge maatregelen het fietsen naar de Kerk te willen beletten.

De Sabbath is ons gegeven om den mensch, en niet de mensch om den Sabbath.

Dr. H. H. K.

Kootwijks Scholen

In hartelijken dank ontvangen, N. N. Vinkeveen *f* 10; door den heer W. Koops te Rotterdam, van Mej. N. N. *f* 2; door K. N. van Mevr. de wed. L. te Middelburg *f* 2.50.

Ds. J. H. Houtzagers.

Uit de Pers.

Onder het opschrift „Syncretisme" lezen we in de *Rotterd. Kerkbode:*

De gedachte om er naar te staan de veelvormigheid van het kerkelijk leven, zooals die zich in den loop der eeuwen ontwikkeld heeft, te doen eindigen, en wederom tot uiting en openbaring te brengen de éene *zichtbare* kerk, is niet nieuw. Wie eenigermate de historie kent, weet dat er altoos een beweging van het zoogenaamde *Syncretisme* is geweest, waarbij het de toeleg was dat alle bijzondere kerken zouden aflaten van het karakteristieke in de geloofsbelijdenis en van het eigenaardige in de liturgie en van het onderscheidene in de kerkregeering. Men moest zeer vaag zijn in de confessie, heel eenvoudig in de liturgie en eigenlijk vormloos in het instituut van de kerk. Deden allen zoo, dan zou er een einde komen aan al de kerkelijke verschillen, aan de verscheidenheid der instituten, en dan zou men weer hebben de *éene*, algemeene kerk, die er was in het begin van onze Christelijke jaartelling.

Tegenwoordig wordt die gedachte om het scherpbelijnde in de Confessie en van den bijzonderen vorm van het eigen instituut los te laten, weer door velen ijverig gepredikt. Sprak men vroeger van Syncretisme, tegenwoordig noemt men het synthese. Hoe het zij, het is als van ouds een ééheidsbeweging.

Het opmerkelijke is echter, dat deze beweging nu een internationaal karakter aanneemt. Men vindt haar in Duitschland, Engeland en Amerika. Men houdt vergaderingen en geeft periodieke geschriften uit.

Voor elke *gezonde* eenheidsbeweging gevoelen wij zeer veel. Wat bij elkaar hoort krachtens beginsel en eenheid van overtuiging, moet ook één zijn. Groen van Prinsterer voerde krachtig het pleit voor de éénheid der Gereformeerde gezindte, en wij betreuren het ten zeerste dat Gereformeerden in ons vaderland gedeeld zijn en gescheiden leven in verschillende kerkelijke instituten. Elke geoorloofde poging om de zichtbare éénheid tot stand te brengen tusschen de Gereformeerden van de Gereformeerde Kerk, de Hervormde Kerk, de Christelijk-Gereformeerde Kerk en Gereformeerde Gemeente juichen wij van harte toe en willen wij krachtig steunen.

Maar tegen elke *ziekelijke* eenheidsbeweging gaat ons waarschuwend protest uit, omdat daarin is een miskenning van het werk Gods in de historie der Kerk, die nooit straffeloos kan plaats hebben.

Men wil eigenlijk het confessielooze en het vormlooze van de Kerk. Dr. Kuyper sprak in 1873 in een leerrede over de „Eenheid" dit uit:

„De vormende kracht van het verleden is niet straffeloos weg te cijferen. De vormeloosheid van het kind is bij den volwassen man ondenkbaar. Het nog niet geborene of zelfs het pasgeboren kind heeft nog geen scherpe trekken, nog geen scherpgevormde vormen, nog geen kenmerkende uitdrukking in het oog. Onze kleinen verwart ge licht met elkaar, want hun nog ongevormd wezen vertoont onderling een sterken trek van gelijkheid. Maar met de jaren verandert dit. Zoodra het kind jongeling geworden is en, tot man opgegroeid, een eigen persoonlijkheid ontwikkeld, een eigenaardig leven geleid heeft, worden de vormen reeds van verre herkenbaar, wijl de blik van het oog en de plooien van het gelaat en de groeven op het voorhoofd uitdrukking geven aan een eigen karakter. De man heeft het vormelooze afgelegd dat des kinds was, en is zonder die vormen niet meer te denken. Zoo nu ook de kerk. In haar eerste optreden had ze nog geen nationale, had ze nog geen liturgische, had ze nog geen dogmatische vormen. Meer instinctief was het leven dat ze leidde, en eerst de scherpgeteekende figuur van Paulus kon de natuurlijke eenheid komen breken. Toen was er voor die vormelooze eenheid nog plaats. Maar nu de Kerk van Christus achttien eeuwen achter zich heeft, nu ze heeft geleefd en gedacht, geleden en gestreden, nu haar organen gevormd, nu haar zintuigen gescherpt, nu haar gelaatstrekken forsch geteekend zijn, te doen alsof dat alles zich liet wegdenken, tot de onnoozelheid zei ik schier van den kinderleeftijd te willen terugkeeren, en aan het gelaat de volle uitdrukking van het kindschap der onschuld te willen hergeven, — dat is de bedding wegdenken die aan den stroom zijn richting gaf, dat is een geheel fonds van zedelijke kracht en heilservaring vernietigen, dat door Christus der Kerk geschonken werd, ja, dat is even ondenkbaar als een volwassen man tot de afmetingen van het kind te doen inkrimpen. Op het doodsbed zien we soms de plooien van het gelaat weer vlak trekken. Dat is dat schoone dat in onze dooden boeien kan. Maar dat geldt van de stervensponden en de Kerk van Christus....*leeft*."

Dit woord in 1873 gesproken kan ook nu dienst doen bij allen die in hun oppervlakkigheid dwepen met Syncretisme of Synthese, met ziekelijke en dwaze eenheid.

A.K.Jr.

Voor Kinderen.

EEN EIGEN TUINTJE.

I.

„O, moeder, moeder! die slechte Job heeft al mijn framboozen gestolen."

„Hoe kom je erbij, Geertje, om dat te zeggen?"

„Ja, Moeder. Ik zag hem er mee wegloopen, zijn mond vol. Eerst stal hij mijn bloemetjes ook al."

Luid schreiende kwam Geertje onder dit verhaal, met horten en stooten uitgebracht, bij haar moeder.

Vrouw Bolder trok haar kind naar zich toe, kuste haar en poogde haar te troosten. „Als Vader voor den jonker van de week naar Harderwijk moet, zal ik hem vragen een heel mandje framboozen voor je meê te brengen. Is dat niet goed? Huil nu niet meer, meisje!"

„Maar Moedertje, als U er nooit wat van zegt, zal het hoe langer hoe erger worden. 't Is toch mijn hoekje, dat Vader voor mij omgespit heeft. Die Job roept altijd, als hij mij ziet: „Die heele hoek is van ons, jij moet er afblijven."

Vrouw Bolder zuchtte. Na een weinig nadenken zei ze: „Luister eens goed naar moeder, Geertje." Vrouw Bolder lei haar naaiwerk neêr en trok de kleine meid op haar lage stoeltje naast zich.

„Ge weet wel, dat onze buren zeer ruw zijn. Blekkes is groot en sterk, kan daardoor veel geld verdienen evenals Nelis, zijn oudste jongen. Maar Blekkes is dikwijls dronken en dan kunnen we hier zelfs hooren, hoe hij raast en tegen iedereen te keer gaat.

Job is lui en ondeugend. Nu is hij weer zonder werk; haalt boodschappen voor zijn moeder en plaagt allen in deze buurt."

„Vader heeft toch dit huis met den grond voor en achter van den heer van „De Essenburg" in huur, hoe durft Job dan zeggen, dat het van hen is."

„Ja en neen, Geertje. Voor den woesten grond achter de huizen betaald niemand huur. Wat daar groeien kan, of van zelf opkomt, is voor een geit of varken. Je weet dat Blekkes varkentjes mest, hij gebruikte onzen hoek ook. Vader liet hem zijn gang gaan uit goedheid, nu rekenen zij het hun goed recht en daarom plaagt Job jou zoo."

„Wat zou Blekkes doen als Vader over Job klaagde?"

„Hij zou zeker verschrikkelijk vloeken en Vader en Frits en Kobus en ons uitschelden. En het zou niets helpen."

„'t Is toch wel verdrietig" zei Geertje, en de waterlanders verschenen weer.

„Weet je wat Grootvader mij gaf op den dag, dat ik trouwde?"

„Ja, Moeder, dien grooten, mooien Bijbel."

„Daar moet je nu eens een vers mee uit voorlezen."

Vrouw Bolder stond op, lei den Bijbel op de tafel en sloeg Mattheus V op. Het 5e vers was netjes met blauwen inkt onderstreept. „Wat staat daar Geertje?"

Het meisje was juist zeven jaar en nog geen vlugge lezeres, toch las ze duidelijk en langzaam: „Zalig zijn de zachtmoedigen; want zij zullen het aardrijk beërven." Zij hield op en keek haar moeder aan.

„Ik wordt ook boos, als 'k onrechtvaardig behandeld word; mijn lieve. Soms maakt het mij verdrietig, soms driftig. Daarom heeft Grootvader zoo netjes die blauwe lijntjes daaronder getrokken. Hij deed het ook in Psalm XXXVII. Kun je dien al opzoeken?"

Weldra vond Geertje hem, en las het elfde vers: „De zachtmoedigen daarentegen zullen de aarde erfelijk bezitten en zich verlustigen over grooten vrede."

Eens gebeurt dat, als de Heere Jezus weder komt, dan wordt de heele aarde vernieuwd. Maar nu reeds moeten allen, die Hem liefhebben leeren zachtmoedig te wezen, en de Heiland spreekt hen zalig."

Geertje bleef stil zitten; zij huilde niet meer, doch haar gezichtje bleef verdrietig.

Aan het avondeten vroegen Frits en Kobus wat haar scheelde. Moeder vertelde het en zei met een zucht: „'t Is jammer dat we zoo ver van het dorp wonen en zij geen enkel meisje in de buurt heeft om mee te spelen."

„Vader heeft daarom dat stukje omgespit en gemest, omdat ze zooveel van bloemen houdt en het rijtje framboozenstekjes groeide zoo mooi" zei Frits.

„Ik wou dien Job wel eens onder handen nemen, wat heeft de luilak er aan ons zusje zoo te plagen?" voegde Kobus er bij.

„Jongens, bemoeit jullie niet er mee; laat al die Blekkes met rust. Jullie zoudt het nog slimmer maken. Toen ik bij den baas op „De Essenburg" kwam, waarschuwde hij mij reeds voor hen. Hoe lang wonen wij hier nu al, moeder?"

„Vijf jaar, man. Geertje zou twee worden."

„Moeder hoe houdt U dat geplaag en de ruzie van die menschen toch uit?"

„Frits, ruzie? die heb ik gelukkig nooit; de Heere beware me daarvoor."

„Neen, Moeder, U niet, maar het aanhooren van al dat gekijf en getier" viel Kobus in, „daar gaat geen dag rustig bij die lui voorbij."

„Daar heb jullie gelijk in, jongens, doch zedige menschen die zonder God en zijn Woord leven, nooit een voet in een kerk zetten, drinken en kaart spelen en leven als heidens deugen ook niet. Moeder geeft door haar geduld een goed voorbeeld. Geertje, het spijt me voor je, lief kind. Geef den Bijbel, dan zullen we lezen en danken. Bid jij van avond ook, dat de Heere je zachtmoedig en geduldig maakt bij je verdriet." Zoo eindigde Bolder dit gesprek.

GEERTJES BESLUIT.

II.

Job vernielde het aardige hoekje bijna geheel. Den heelen zomer had hij de zaaibloemetjes afgeplukt; toen ze rijp waren, werden de framboozen gestolen; een paar dagen later zag Geertje, uit school gekomen, dat het paadje vol aard, mest en stronken lag, en de broers hadden in het voorjaar voor haar een zak mooi heizand opgegraven en daarmee haar paadje bestrooid.

Alweder moest Moeder haar troosten en tot geduldig verdragen vermanen. „Kom, kindje, laten we samen bidden, opdat de Heere je leeren mag, zelfs Job, je vijand, lief te hebben. Vergeet ook niet de twee mooie teksten van Grootvader in Moeders Bijbel."

„Ja maar 't is zoo moeielijk, zoo, zoo...."

„Leer van mij, dat ik zachtmoedig ben en nederig van hart", zegt de Heere Jezus. Jij weet toch al, dat de Heiland veel grooter verdriet had van al die ondeugende Farizeeën en Schriftgeleerden, dan jij van Job. Vraag Hem je zachtmoedig te maken, eens erf je op de nieuwe aarde zeker een heel mooien tuin. Vergeet niet dat je ook om vergiffenis moet bidden, omdat je zoo boos en driftig zijt geworden."

Er verliepen verscheidene dagen, waarin Job voortging met zijn vernielen en zijn moeder stond te lachen.

Het teleurgestelde kind beproefde den boel weer op te ruimen en het tuintje op te knappen.

De goede Vrouw Bolder had innig medelijden met haar kleine meid, die poogde zachtmoedig te wezen bij al dat sarren.

Na een paar weken zei Geertje op een Zaterdagnamiddag, naast haar moeder in haar aardig stoeltje gezeten, „Moeder, ik heb wat bedacht. Ik zal mijn hoekje aan Job geven, en zeggen, dat hij er mee doen kan wat hij wil."

„En jij dan?"

„Wachten duurt wel lang, misschien ben ik dan al groot, maar ik zal blijven bidden om geduld en zachtmoedigheid en om Job te vergeven en te denken aan de nieuwe aarde."

Vrouw Bolder kuste haar dochterke recht teeder eer zij antwoordde: „'t Is heel goed, lieve."

Snel liep Geertje weg bang dat ze op haar voornemen zou terugkomen, ging zij, nu Moeder haar besluit goedkeurde, maar dadelijk naar Job toe, dien ze juist aan hun deur zag staan.

Liep ze vlug weg; zeer langzaam en met kleine stapjes kwam zij terug bij Moeder, die juist bezig was het Zondagsche goed klaar te leggen.

„O, Moede, moeder! die Job!!" Tranen verstikten hare stem. Eindelijk bedaard, vertelde ze hoe de jongen haar had uitgelachen, leelijke gezichten had getrokken en gezegd: „Zoo heilig boontje! Ben jij net zoo fijn als jullie heele nest? Jij hoeft het mij niet te geven, 't is van ons, hoor jij. Al wou de jonker het hebben, hij kan er naar fluiten. En och, nog veel meer. Allemaal leelijke woorden over Vader en U en de jongens. Ik wou toch graag goed doen en zachtmoedig worden."

„Wat heb je gezegd toen hij ophield?"

„Niets Moeder, ik was al achteruit geloopen, want hij kwam naar mij toe. En ik dacht...."

„Wat? kindlief!"

„Lieve Heere leer mij...."

Tranen kwamen in de oogen van vrouw Bolder en zij zei toen niets meer.

Had Job geweten wie ongezien hem had gehoord, hij zou wel hebben ingebonden.

Hoogenbirk.

Buitenland.

Duitschland. Scheiding van Kerk en Staat. Verwarring.

De landdag van Brunswijk heeft met een meerderheid van twee stemmen, die der twee sociaal-democratische fracties, besloten, nog in dit jaar de scheiding tusschen Kerk en Staat tot stand te brengen, de regeering opdragende daartoe een wetsvoorstel in te dienen. Dit jaar zullen de gelden, die voortspruiten uit kloosterfondsen, nog voor de kerk beschikbaar gesteld worden, al stemden de onafhankelijke socialisten daar tegen. Evenwel werd de post voor het Seminarium tot opleiding van predikanten, geschrapt. Voor de toekomst zal men alleen kunnen rekenen op hetgeen de rechtbank de kerk zal toewijzen. Daarbij zal de hoofdvraag zijn, of de opbrengst uit de 23 kloostergoederen, voor de kerk zal bestemd blijven.

De eenige predikant, die lid van den landdag is, een democraat, beschuldigde de kerk, die hij dient, van heerschzucht, geestesknechting en karakterloosheid. Tot de sociaal-democraten richtte hij het verzoek, de oude kerk zooveel zij wilden te veroordeelen, maar de nieuwe kerk, die opgebouwd worden zou in den vrijen geest van den Nazarener, de behulpzame hand te bieden. Maar de socialisten, die de meerderheid vormen, wilden daarvan niets weten. Zij verzochten den democratischen predikant, tot de nieuwe kerk van het socialisme toe te treden. Het station van het modernisme zijn de sociaaldemocraten reeds lang voorbij!

In Brunswijk is men dus in beginsel tot scheiding van Kerk en Staat gekomen; wanneer de regeering haar opdracht aanvaardt, zal deze in dat land weldra een voldongen feit zijn. In andere deelen van Duitschland is men zoo ver nog niet. In de *Christl. Welt* klaagt Ds. Rade: „De plannen om tot een verandering in kerkelijke toestanden te komen, zooals de tijd dit vordert, worden hoe langer zoo meer verward. Dit geldt over de geheele lijn, maar vooral voor Pruisen. Breedvoerige onderhandelingen tusschen Opperkerkeraad, Vertrouwenraad, Provinciaalsynoden, daarenboven met Hannover, Kiel, Kassel, Wiesbaden, Frankfort, gelijk die gehouden zijn of nog gehouden zullen worden, maken eigen initiatief, goeden wil en een ernstige opvatting van den toestand en daarom een eendrachtig optreden onmogelijk. Men begint terug te verlangen naar een afdeeling voor predikantszaken van het ministerie van eeredienst, men gaat om een minister, die het summepiscopaat uitoefent, roepen, nadat men dezen zooeven verwenscht, of met de grootste terughouding behandeld heeft. Het is voor een vruchtbare scheiding van Kerk en Staat, die toch tot stand komen moet, niet gunstig, wanneer zekere kerkelijke kringen reeds nu doen, als hadden zij alleen de kerkelijke macht in handen."

Maar ook andere stemmen doen zich hooren, die het gelukkig vinden, dat de beraadslagingen zoo lang duren en men zich zorgvuldig voor den nieuwen staat van zaken voorbereidt. Want het gevaar dreigt, dat men de kerk zou overgeven aan het drijven van enkel zich op den voorgrond dringende „kerkmakers."

Uit alles blijkt, dat men in Duitschland niet weet, welken koers men met de landskerken uitsturen zal.

Winckel.

Ingezonden Stukken.

(Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie.)

Aan den Heer Redakteur van
het Weekblad *De Heraut.*

Hooggeleerde Heer.

Met zeer veel genoegen is het, dat ik reeds tal van jaren uwe artikelen in *De Heraut* gevolgd heb. Na het lezen van uw artikel over Amsterdamsche toestanden, getiteld: Droeve cijfers, van 25 Sept. j.l. echter, kan ik niet zeggen dat ik dit eveneens met genoegen las, ja heeft het mij zelf geërgerd.

Mijns inziens geeft U hiermede de Gereformeerde Kerk te Amsterdam een slag in het aangezicht, dien zij niet verdient.

U schrijft dat vroeger de Kerk van Amsterdam tegenover de buitengemeenten zeer hoog stond, maar dat zij bij enkele gemeenten gedurende de laatste jaren zeer in achting is gedaald, ja dat er zelfs over gesproken wordt of de attestaties van Amsterdam wel betrouwbaar zijn.

Volgens mijn meening moet iedereen bedenken dat iets dergelijks een enkele maal in een groote gemeente van een groote stad niet kan uitblijven. U maakt hiermede de Kerk van Amsterdam te schande tegenover de geheele wereld, en de ongeloovigen zullen er gretig gebruik van maken, om er de Gereformeerde leer en Kerk mede te bekampen en te bespotten. Waar ondergeteekende jarenlang ouderling is, wil hij wel verklaren, dat, zoover hem bekend is, nog nimmer bij den Amsterdamschen Kerkeraad een klacht is ingekomen als U nu publiceert.

Dat de Kerk van Amsterdam niet meer zou kunnen doen, zal niemand beweren. Daarvoor is het een strijdende Kerk, die een strijd heeft van binnen en van buiten, hetgeen steeds zoo zal blijven; trouwens dit verwijt geldt nietalleen voor de Kerk van Amsterdam, maar geldt voor geheel ons land. Het is een klacht voor alle Kerk, except die Kerken waar de omstandigheden zeer gunstig zijn. Bovendien moeten wij bedenken dat het eerste vuur verflauwd is. En wanneer wij dan weten hoe weinig onze jongelieden in geheel Nederland op de hoogte zijn van het machtige werk des Heeren in 1834 en 1886, dan begrijpen wij dat waar onbekendheid is, ook geen liefde gekweekt wordt.

Het deed mij daarom juist zooveel leed Uw artikel te lezen daar die Kerk mij en velen anderen zoo lief is, ja dat wij er zelfs in zien een instrument in de hand des Heeren om te getuigen van Zijne Almacht en de bevestiging Zijn Woord tegenover het steeds toenemend ongeloof. Met bewondering slaan wij die Kerk gade, een Kerk die slechts 4 % van de geheele bevolking van Amsterdam is en waarin de financiëele krachten slechts sporadisch voorkomen. U spreekt over achteruitgang van het ledental, maar als wij bedenken hoe jaarlijks, ja maandelijks, zoovelen van die leden de stad verlaten naar Amsterdam-Zuid, Watergraafsmeer, Buiksloot, Haarlem, Heemstede, Bloemendaal, Bussum, Baarn, Hilversum enz. waarvan bekend is dat daaronder veelal zeer trouwen en eenigszins bemiddelden behooren, dan moeten wij verbaasd staan dat de Kerk van Amsterdam nog is, die zij is, en zijn wij er de getuigen van, dat het God is, die die Kerk handhaaft.

Dat de Kerk van Amsterdam den storm van ongeloof niet kan tegenhouden, zal iedereen begrijpen. En als U let op de fouten en de zwakke plekken van deze Kerk, dan geloof ik dat het ook noodzakelijk is, de wereld bekend te maken hoeveel goeds er in deze Kerk te vinden is.

Wel is waar weten wij dat het geld niet altijd de juiste thermometer is, maar toch is het een zaak waarop gelet kan worden.

Als wij dan nagaan dat 20 jaar geleden het budget van onze Diaconie *f* 30.000 was, 10 jaar geleden *f* 40.000 bedroeg en thans reeds verre de *f* 50.000 overtreft, dan geloof ik niet dat gesproken kan worden van grooten achteruitgang. Laten wij de feiten beschouwen hoe b.v. in 1886 de Gereformeerde Kerk met vreezen en beven 6 predikanten voor haar rekening heeft genomen, terwijl toen de steunpilaren nog leefden waarvan groote kracht kon verwacht worden, maar verder waren er toen geen onkosten dan zaalhuur. Dat dit getal bij de ineensmelting met ond. A. nog met een 3-tal tot het volle traktement is uitgebreid; dat in den loop der laatste jaren hierbij nog een predikant voor Amsterdam en 2 voor Indië (de laatste voor een groot deel voor rekening van Amsterdam) zijn benoemd; dat de predikantstraktementen van *f* 3200 tot *f* 4500 verhoogd zijn; dat volgens velen de Kerk van Amsterdam zelfs royaal en mild is, in vergelijking met andere Kerken, jegens haar emeriti-predikanten, predikantsweduwen en weezen. En dat er nu weder is besloten, een 11den predikant te beroepen. Het budget der Amsterdamsche Kerk is thans ruim 70 duizend gulden.

Schrijver dezes wenscht ook zeer naar uitbreiding, maar staat er steeds verbaasd van, dat in dat goddelooze Amsterdam er in de Gereformeerde Kerken, nog iedere twee maanden, ruim 3 duizend leden aan de tafel des Heeren aantreden.

Als deze cijfers in vergelijking gebracht worden met die van vele gemeenten in Overijsel, Drenthe, Gelderland, behoeft er nog niet direct met vreeze en beven gedacht te worden aan de toekomst der Geref. Kerk alhier.

Bedenken wij hierbij dat het getal inwoners der burgerlijke gemeente van Amsterdam verdubbeld is ten koste der omliggende gemeenten, maar dat de grenzen der kerkelijke gemeenten dezelfde zijn gebleven. De binnenstad is voor een groot deel kerkelijk ontvolkt. Zoowel door het verhuizen naar buiten of aangrenzende gemeenten van Gereformeerden, Hervormden, Roomsch-Katholieke. Dit is duidelijk te bemerken in de Boomslootkerk en Plantagekerk voor de Gereformeerden. De Oosterkerk, Zuiderkerk, Oude Kerk, Nieuwe Kerk, Oude Kapel reeds gesloten. Reeds 2 kerkgebouwen zijn door de Roomschen gesloten, terwijl een derde ook tot sluiting is aangewezen. Ook worden de Roomsche kerken St. Nicolaaskerk op de Prins Hendrikkade en de Dominicanerkerk op de Spuistraat bij de Martelaarsgracht, voor de helft minder bezocht dan vroeger.

Niet verder willen wij hier uitweiden over het werk der Evangelisatie in verschillende wijken, over verschillende kransen, Zondagsscholen, enz. Dan denken wij ook aan een Kerkeraad van 10 predikanten, ruim 90 ouderlingen, 80 diakenen.

U spreekt over de jongelieden; ze zijn mij en velen vaak een oorzaak van ernstig gebed, maar het is mij meermalen een groote reden van blijdschap en het geeft mij weêr moed, als ik des Zondagsavonds nog zoo veel jongelieden in de godsdienstoefening zie.

Ik ben wel eens op een Christelijk dorp geweest, en bespeurde daar de inwerking van het Christelijk beginsel op het maatschappelijk leven. Als ik hier over sprak werd mij meermalen gezegd: Het is hier moeilijker om buiten den band te springen, dan om op den goeden weg te blijven, want de aanleiding en verleiding is hier gering in vergelijk met die der steden. Als wij dan denken aan den verschrikkelijken toestand van ongeloof en zedeloosheid, waar de meeste onzer jongelieden zich dagelijks in bevinden, op werven, ateliers en kantoren, en de verleiding van het groote stadsleven, dan verbaast het ons zeer, dat de Kerk van Amsterdam nog is zooals zij is, dan zien wij dat het Gods machtige hand is; die die Kerk nog in stand doet blijven, zoodat ze zelfs met bewondering wordt gadegeslagen door vele geloovigen. Mijns inziens is het moeilijk een oordeel te vellen over cijfers van heden, als er van vorige jaren geen cijfers zijn tot vergelijking.

Het doet mij leed, ook nu wederom te moeten verklaren dat het mij grieft dat U de Kerk van Amsterdam op een weinig waardeerende wijze tegenover vriend en vijand aan de kaak hebt gesteld.

Ik hoop van harte dat U de gelegenheid zult vinden dit m.i. verkeerd inzicht publiek te erkennen, en een beter beeld te geven van den toestand van de Kerk te Amsterdam.

Met hartelijke groeten

Hoogachtend,
P. N. Höweler.

Amsterdam, 29 Sept. 1919.
Martelaarsgracht 16.

Hoewel dit schrijven wat veel plaatsruimte inneemt, willen we toch aan dezen ijverigen verdediger van Amsterdam's Kerk het woord niet weigeren. De cijfers, die we publiceerden, waren niet van ons afkomstig, maar van de Commissie van Evangelisatie te Amsterdam, en hadden reeds èn in de kerkelijke èn in de politieke pers de ronde gedaan. Er is dus geen sprake van, dat *wij* de Kerk van Amsterdam tegenover vriend en vijand aan de kaak hebben gesteld. Wij zijn intusschen den inzender dankbaar, dat hij op verschillende feiten wees, die zeker een ander licht over den toestand in Amsterdam doen opgaan. Maar ons ernstige bezwaar heeft hij niet weggenomen. En we vreezen, dat de broeders te Amsterdam het gevaar, waarin hun Kerk verkeert, niet genoeg inzien. Anders zouden er reeds lang meer afdoende maatregelen genomen zijn om tot een beter toezicht op de leden te komen. K.

Officieele Berichten.

Vrije Universiteit.

Men schrijft ons:

Met de verzending der kwitantiën is 't zoo ver gevorderd, dat alle H.H. correspondenten en agenten wier lijstjes ontvangen zijn, hunne kwitantiën kunnen thuis hebben.

Bij het overmaken der gelden is het 't best, zoowel voor groote als kleine bedragen, gebruik te maken van den post girodienst No. 6327, welk nummer aan alle postkantoren bekend is.

Werd de vorige week een belangrijk bedrag voor het fonds 1920 uit Afrika vermeld, ook in Amerika denkt men aan de Vrije Universiteit, zooals uit de annonce in de *Heraut* bleek.

Wel worden nog uit Amerika niet zooveel dollars ontvangen als ponden uit Zuid-Afrika, maar dat komt, omdat de oud-studenten in Amerika niet zooveel medewerking kunnen betoonen als die in Afrika aan den dag leggen.

Evenwel, dat zal nog wel komen.

Dat werken winnen is, blijkt weer uit de opgave uit Overijsel en een klein stukje van Drenthe ontvangen.

Dezelfde broeder, die met zooveel succes Noord-Brabant heeft bewerkt, is meer Noordelijk opgetrokken en het werd hem gegeven ook daar warme belangstelling te ontmoeten.

In een goede week tijd werden 105 contribuanten ingeschreven en de contributiën met *f* 180 verhoogd, en wel in Genemuiden 23 contribuanten *f* 29, in Zwartsluis 37 *f* 55.50, in Hasselt 15 *f* 22.50, in Zwollerkarspel 2 *f* 6 en in Assen, waarmede de Drentsche tocht begonnen is, 28 tot een bedrag van *f* 67. Opmerking verdient, dat nog geen twee jaar geleden in deze plaatsen was gewerkt en gewonnen en dus van een nauw oogst kan worden gesproken.

Zij dit tot aanmoediging van de broeders correspondenten en agenten. Soms meent men dat er heusch niet meer te winnen is, en het